

Interkultúrny aspekt výučby cudzích jazykov ako súčasť politického vzdelávania

Mária Polčicová¹

¹ Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Kuzmányho 1, 974 01 Banská Bystrica, email: maria.polcicova@umb.sk

Grant: VEGA č. 1/0437/19

Název grantu: Význam internacionalizácie vysokoškolského vzdelávania pre konštrukciu identity Európskej únie a zvyšovanie konkurencieschopnosti v európskom priestore

Oborové zamčrení: AM - Pedagogika a školství

© GRANT Journal, MAGNANIMITAS Assn.

Abstrakt Vo všetkých krajinách EÚ je v súčasnosti badateľný nárast extrémizmu, populizmu, nenávisť a netolerancii, ktoré sú evokované viacerými spoločensko-politickými konfliktami. Koncept systematického politického vzdelávania na školách nielen na národnej úrovni považujeme aj preto prirodzené za jeden z nástrojov presadzovania demokratických nástrojov v spoločnosti. O to viac, že politické vzdelávanie by sme mohli priradiť ako jeden z nástrojov mäkkej moci ako formy presadzovania záujmov a ambícií v súčasnom medzinárodnom politickom systéme. V otázke politického vzdelávania na úrovni Európskej únie sa však nestretávame s jednotným postojom, v súčasnosti nenachádzame konsenzus ani v súvislosti s jednotnou vzdelávacou politikou EÚ. Za jeden z nástrojov politického vzdelávania považujeme aj výučbu cudzieho jazyka. V rámci nej na príklade poznávania významných politických udalostí, ktoré súčasne formovali kultúrne hodnoty nositeľov daného jazyka, môžeme sprostredkovať kritickú analýzu spôsobu života v danej vývinovej etape spoločnosti. Budovanie interkultúrnych kompetencií aj na príklade poznania dejín ako jednej z nástrojov politického vzdelávania by preto malo byť jedným z cieľov vzdelávacieho procesu na školách

Kľúčová slova Politické vzdelávanie, interkultúrna komunikácia, mäkká moc, demokracia, cudzí jazyk

1. ÚVOD

Politika je neodmysliteľnou súčasťou života každého jednotlivca v každom spoločenstve. Nie je to len problematika politických strán, ich programov, volieb, organizácií či vlád, ktoré stoja na čele istého spoločenstva či štátu. Z pohľadu filozofie, o politike má zmysel hovoriť v podstate zakaždým, keď je reč o oblasti ľudských vzťahov a spolunažívania. (Arendtová 2011)

Ďalšou prirodzenou súčasťou človeka je aj vzdelávanie. Počnúc narodenia sa každý jedinec postupne začleňuje do istých štruktúr, na každom vývinovom stupni sa zdokonaľuje prirodzeným či systematickým získavaním vedomostí a zručností vo všetkých oblastiach, ktoré sa ho priamo či nepriamo dotýkajú. Podobne je to aj so vzdelávaním v oblasti politiky, t.j. politickým vzdelávaním. Skĺbenie oblasti politiky a vzdelávania však v sebe ukrýva aj možné riziká. V súčasnosti celá spoločnosť podlieha globalizačným tendenciám. A tak ani vzdelávanie nemôžeme vnímať v čisto

národnom kontexte. Slovensko je súčasťou Európskej únie a ako jej plnohodnotný člen sa zasadzuje za presadzovanie jej ustanovení a cieľov. Na podporu interakcie, budovania vzájomných vzťahov medzi občanmi EÚ deklarovala Lisabonská stratégia podporu rozvoja plurilingválnych kompetencií aj prostredníctvom podpory cudzojazyčného vzdelávania¹. Každá oblasť cudzieho odborného jazyka odráža súčasne viacdimenzionálne faktory spoločnosti (kultúrne, historické, spoločensko-politické, sociolingvistické) a jeho výskum je súčasne aj prínosom pre proces multikulturality.

V našom príspevku sa budeme venovať možnosti budovania interkultúrnych kompetencií na príklade poznania dejín v cudzom jazyku ako jednej z nástrojov politického vzdelávania. Koncept systematického politického vzdelávania nielen na národnej úrovni považujeme za jeden z nástrojov presadzovania demokratických názorov v spoločnosti.

2. POJEM POLITICKÉHO VZDELÁVANIA

Pojem politické vzdelávanie evokuje v súčasnej spoločnosti aj negatívne konotácie. Najmä staršia generácia si ešte predstavuje pod týmto pojmom priamo zamerané a najmä povinné ideologické kurzy marxizmu a leninizmu, bez absolvovania ktorých by nebolo možné úspešné dosiahnutie akéhokoľvek stupňa vyššieho vzdelania. Možno už samotné slovo politika v spojení so vzdelávaním vyvoláva v ľuďoch nedôveru a adekvátnu zápornú reakciu. O to viac, že politika sa spája najmä v súčasnosti s čímisi nekalým, s prospechárstvom, s úplatkárstvom a samotnou nedôverou v politikov, v politické strany, čo môže dokonca vyústiť až do vzniku radikalizácie spoločnosti.

Žiaľ, s uvedeným fenoménom sa stretávame už v konkrétnych formách aj v našom prostredí. Ako uvádza Euractiv, mladých ľudí v stredoEurópskom regióne spája nedôvera voči štandardným politikom a politickým stranám. Podľa B. Hunyadi z maďarského think-tanku Political Capital Institute v maďarskej spoločnosti sa mládež vo vekovej skupine 15-34 rokov viac ako dve tretiny nezaujíma o politiku (34% sa „vôbec nezaujíma“ a 37% sa „skôr nezaujíma“). Jedným z dôvodov môže byť aj vnímanie politiky, v ktorom prevažujú negatívne asociácie: korupcia, klamstvo,

¹ Pozri znenie Lisabonskej stratégie napr. na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac11088>.

podvody. Ako následok je potom vnímaný fakt, že sa najmä mladí ľudia prikláňajú k tzv. politickým extrémom².

V roku 2012 získala krajne pravicová strana Jobbik vo vekovej skupine 18-29 rokov až 25% zo svojich hlasov. Na Slovensku vo voľbách v roku 2012 krajne pravicovú stranu ĽSNS podporilo 22,7% prvovoličov, čo je vlastne porovnateľná vzorka s Maďarskom. V Nemecku podobne badáme zvýšenú popularitu pravicovej strany AfD vo voľbách do Nemeckého spolkového snemu v roku 2017, kde dosiahla povolebný výsledok 12,6%. AfD je známa pre svoje xenofóbne prejavy, niektorí jej členovia propagujú neonacistické myšlienky a používajú nacistické výrazy. Za zamyslenie stojí skutočnosť, že uvedená strana vo voľbách do nemeckého parlamentu v roku 2013, ktoré sa konali len sedem mesiacov po vzniku strany, zostala so ziskom 4,7% tesne pod 5% hranicou, vo voľbách do Európskeho parlamentu v roku 2014 však získala až 7 mandátov a na úrovni spolkových krajín sa v tom istom roku dostala do 3 parlamentov (Sachsen, Brandenburg, Thüringen). Strana AfD získala 1 470 000 nových voličov v porovnaní s predchádzajúcimi voľbami.

Zabrániť prípadnej radikalizácii najmä mladých ľudí, resp. ju minimalizovať, je možno aj prostredníctvom vrátenia dôvery do politiky aj formou účinného, systematického a moderného politického vzdelávania, ktorého obsahom prioritne nesmú byť ideologické smery, ústavy, memorovanie politických systémov príslušnej krajiny, symbolov, politických strán, resp. ich popredných predstaviteľov, ale najmä princípy, hodnoty a postoje. B. Crick napr. definuje samotnú politiku ako aktivitu, v rámci ktorej sa verejné konflikty v jednej skupine riešia podľa ich vzájomnej sily a dôležitosti samotných záujmov skupiny pre prežitie danej skupiny. (Crick 2000, s.150)

Britský filozof M. Oakeshott chápe politiku ako univerzálnu aktivitu ako sa starať a zlepšovať vzťahy medzi ľuďmi, ktorých dala dokopy náhoda alebo vôľa. Obsahom vzdelávania o politike by podľa neho mal byť spôsob života. V súvislosti s našou témou je zaujímavý aj jeho názor ohľadom prepojenia politického vzdelávania a štúdia dejín. Dejiny považuje v tejto súvislosti za akýsi sumár spôsobov nášho uvažovania o politike a objasnení príčin existencie politických postojov a inštitúcií. (Oakeshott 1991) Avšak nemalo by byť primárnym cieľom v rámci štúdia dejín memorovanie dejinných udalostí, príp. ich aktérov ale najmä kritická analýza spôsobu života, odhaľovanie príčin vzniku konkrétnej najmä negatívnej udalosti a prepojenie danej dobovej situácie so súčasnosťou. Ako príklad uvedieme v nasledujúcej časti nášho príspevku konkrétny text, s ktorým pracujeme v rámci štúdia politických dejín na našej fakulte s cieľom na základe dobového popisu donútiť mladého človeka zamyslieť sa nad možnými paralelami so súčasnosťou.

V demokratickej spoločnosti by práve vzdelávanie malo byť hnacím motorom šírenia demokratických hodnôt. Čím je vyššia úroveň vzdelania v spoločnosti, tým lepšie sa aj demokracia uplatňuje medzi ľuďmi.

3. NORMATIVNOSŤ (POLITICKÉHO) VZDELÁVANIA V RÁMCI EURÓPSKEJ ÚNIE

Ak chceme hovoriť o pokuse normatívne a záväzne zadefinovať normy, pravidlá, obsah a ciele politického vzdelávania v nadnárodnej rovine, je potrebné spomenúť stav jednotnej vzdelávacej politiky v rámci danej inštitúcie. Slovensko je

plnohodnotným členom Európskej únie, tak sme sa zamerali na stav konceptu jednotného vzdelávania práve v rámci danej organizácie. Za kľúčové dokumenty v oblasti vzdelávania sa považuje Maastrichtská dohoda z roku 1992, ktorá stanovila jasný, ale obmedzený príkaz v článku 149: „Spoločnosť má prispievať k rozvoju kvality vzdelania podporovaním spolupráce medzi členskými krajinami a ak je to nutné podporovať a dopĺňovať túto činnosť plne rešpektujúc zodpovednosť členských štátov za obsah vzdelávania, organizáciu školského systému a kultúrne a jazykové odlišnosti“³. Tým bol položený akoby základný kameň súčasného stavu, že spoločná vzdelávacia politika Európskej únie nemôže existovať, pretože nemá oporu v zákonnej norme⁴.

Ďalšou etapou sa stala Lisabonský európsky summit, na ktorom Európska rada predstavila program s cieľom, aby sa Európa stala „najkonkurenčnejšou, na dynamickom vzdelávaní založenou ekonomikou vo svete, schopnou sústavne ekonomicky rásť, zvyšujúcou počet a kvalitu pracovných miest a sociálnu súdržnosť.“ (Európska rada 2002, 3)⁵ Hlavnou metódou na dosiahnutie cieľa sa stala tzv. otvorená metóda spolupráce. Do popredia sa malo dostať práve vzdelávanie a príprava na povolanie. Boli stanovené 3 širšie strategické ciele:

- zlepšiť kvalitu a efektívnosť vzdelávania a prípravy na povolanie v EÚ,
- uľahčiť všetkým prístup k vzdelaniu a príprave na povolanie,
- otvoriť systémy vzdelávania a prípravy na povolanie širšiemu svetu.

Súčasne bolo sformulovaných 13 zjednotených zámerov, z ktorých sú pre nás relevantné:

- podporovať rozvoj aktívnych občianskych postojov, rovnosť príležitostí a sociálnu súdržnosť,
- zlepšiť vyučovanie cudzích jazykov.

V roku 2004 však skupina na vyššej úrovni pod vedením W. Koka uverejnila dôležitú správu týkajúcu sa nepriamo Lisabonského procesu. Táto správa odhalila, že ambiciózne ciele otvorenej metódy spolupráce sformulované v Lisabone neboli dosiahnuté kvôli letargii členských štátov a nezáväznosti dokumentu. Otvorená metóda spolupráce nespĺnila očakávania.⁶ (Kok 2004, 42-43)

Ďalším medzníkom sa stali Kodanský proces a Bolonská deklarácia. Kodanský proces sa týkal najmä modernizácii odborného vzdelávania a prípravy na povolanie. Jeho výsledkom je vývoj rôznych nástrojov na zlepšenie mobility a zmeny kvalifikácií. Jedným z týchto nástrojov je EUROPASS, v ktorom sa uvádzajú typy kvalifikácie, ktoré jedinec dosiahol a ktorý slúži na zamestnanie v iných európskych krajinách⁷.

³ Pozri „Maastricht Communiqué on the Future Priorities of Enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training (VET) (Review of the Copenhagen Declaration of 30 November 2002)“ v anglickej verzii napr. na www.minedu.sk/EI.

⁴ Pre porovnanie s článkami 32-38 danej zmluvy, kde sa jasne definuje spoločná poľnohospodárska politika Európskej únie.

⁵ Pozri znenie https://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/Smerovanie_vzdelavacej_politiky_v_EU.pdf.

⁶ Pozri znenie https://ec.europa.eu/research/evaluations/pdf/archive/fp6-evidence-base/evaluation_studies_and_reports/evaluation_studies_and_reports_2004/the_lisbon_strategy_for_growth_and_employment_report_from_the_high_level_group.pdf.

⁷ Pozri znenie Kodanskej deklarácie napr. na www.minedu.sk/EI alebo http://ec.europa.eu/education/copenhagen/copenhagen_declaration_en.pdf. Pozri znenie Bolonskej deklarácie napr. na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac11088>.

² Pozri článok <https://euractiv.sk/section/buducnost-eu/news/mladi-ludia-nedovera-radikalizacia>.

Za prínos úsilia o univerzalizáciu najmä v rámci výučby cudzích jazykov považujeme vytvorenie Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky (CEFRL), na základe ktorého je vyučovanie moderných jazykov zostavené do 6 úrovní s úmyslom vytvoriť väčšie možnosti medzinárodnej výmeny pri vyučovaní moderných cudzích jazykov v jednotlivých krajinách.

Istý stupeň uniformity možno badať na úrovni vysokoškolského vzdelávania, ktorej výrazom je Bolonská deklarácie z roku 1999. Podpísalo ju 29 európskych ministrov školstva a vytvorila sa tak oblasť vyššieho vzdelávania v Európe. Zahŕňa systém porovnateľných stupňov bakalár a magister, zavedenie systému kreditov (ECTS) a podporu mobility medzi inštitúciami poskytujúcimi vyššie vzdelanie.

Stratégia Európa 2020 na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu obsahuje v súvislosti s našou tematikou nasledujúci cieľ:

- podiel ľudí, ktorí predčasne ukončia školskú dochádzku, by sa mal znížiť pod 10% a minimálne 40% mladých ľudí by malo mať vysokoškolské vzdelanie.

Ak by sme mali teda zhrnúť súčasný stav jednotnej európskej vzdelávacej politiky, môžeme skonštatovať, že v súčasnosti neexistuje jednotnosť vzdelávania. Európska únia má teda v oblasti vzdelávania len podpornú a odporúčaciu funkciu. Za prínos považujeme aspoň skutočnosť, že existuje v niektorých jej segmentoch zhoda o spoločných aktivitách a cieľoch týkajúcich sa vzdelávacej politiky v EU.

Ako uvádza Vantuch: "Kodanský proces je výrazom úsilia o nájdenie zhody vo vzdelávacej politike v otázkach odborného vzdelávania a Bolonsky proces v otázkach vysokoškolského vzdelávania. Novo propagované termíny, ako „európsky priestor odborného vzdelávania“, „európsky priestor vysokoškolského vzdelávania“ alebo príbuzný termín „európsky priestor výskumu a vývoja“ sú výrazom úsilia o podporu európskej identity bez vyvolania obavy o narušenie princípu subsidiarity a suverenity členských štátov"⁸.

Z najnovších príspevkov Európskej únie v otázke vzdelávania s prepojením na kultúrne hodnoty uvediem výsledok zasadnutia Európskej komisie v novembri 2017 v Göteborgu s cieľom povzbudiť diskusiu o budúcnosti vzdelávania a kultúry. Komisia v rámci prebiehajúcej diskusie o budúcnosti Európy predstavila svoju víziu európskeho vzdelávacieho priestoru do roku 2025. V dokumente sa uvádza: „Veľkou prednosťou Európy je jej kultúrna rozmanitosť, ktorá podnecuje tvorivosť a inovácie. Zároveň ju však spájajú spoločné hodnoty, ktoré predstavujú osobitnú črtu európskeho spôsobu života. Vzdelávanie a kultúra zohrávajú kľúčovú úlohu v snahe o to, aby sa ľudia i) lepšie poznali aj naprieč hranicami a aby ii) z vlastnej skúsenosti vedeli, čo znamená prívlastok „európsky“. Pochopenie a zachovanie nášho kultúrneho dedičstva a rozmanitosti sú nevyhnutnými podmienkami zachovania nášho kultúrneho spoločenstva, spoločných hodnôt a identity“⁹.

Ak by sme sa zamerali na oblasť politického vzdelávania, v žiadnom v doteraz uvádzaných základných dokumentoch náznaku akejsi stratégie vzdelávania v rámci Európskej únie nenachádzame zmienku o potrebe politického vzdelávania.

Vyjadrovanie vlastných myšlienok, ich presadzovanie, vzájomný rešpekt založený na princípoch mäkkej moci nie je len záležitosťou

politiky a diplomacie. Politiku považujeme za každodennú súčasť života spoločnosti. Napriek tomu, že badáme medzi mladými ľuďmi v celej Európe, ako sme uviedli už v predchádzajúcej časti nášho príspevku, nezaujím o politické dianie. Práve oni sa stávajú vhodným terčom pre zástancov nedemokratických konceptov, xenofóbie, rasizmu a netolerancie. Koncept systematického politického vzdelávania na školách nielen na národnej úrovni považujeme aj preto prirodzené za jeden z nástrojov presadzovania demokratických nástrojov v spoločnosti.

4. POLITICKÉ VZDELÁVANIE AKO NÁSTROJ DEMOKRATICKEJ SPOLOČNOSTI

V súčasnom globalizovanom svete sa za prioritu v demokratickej spoločnosti stáva výchova slobodnej a zodpovednej osobnosti, a tým aj výchova k spravodlivosti, tolerancii a úcte k pravde. Každá vzdelávacia inštitúcia by mala preto venovať zvýšenú pozornosť nárastu extrémizmu v spoločnosti, nenávisťných myšlienok, xenofóbie, netolerancii. O to viac, že v mnohých prípadoch sa práve mladá generácia stáva šíriteľmi uvedených myšlienok aj prostredníctvom viacerých sociálnych sietí. Potreba poskytnutia demokratických názorov, myšlienok či už napr. v kontexte dejinných súvislostí v medzinárodnom kontexte alebo v kontexte poznania interkultúrnych súvislostí či potreba rozvoja kritického myslenia mládeže by mala byť prirodzenou agendou každej vzdelávacej inštitúcie aj v rámci Európskej únie. O to viac, že práve politické vzdelávanie by sme mohli priradiť ako jeden z nástrojov mäkkej moci ako formy presadzovania záujmov a ambícií v súčasnom medzinárodnom politickom systéme.

Pojem mäkkej moci je kľúčovým pojmom jedného konceptu medzinárodnej politiky súčasnosti. Mäkká moc, podobne ako iné formy moci, predstavuje schopnosť meniť správanie druhých s cieľom dosiahnuť to, čo si želá subjekt vplyvu. Nye definuje mäkkú moc ako „schopnosť tvarovať preferencie druhých.“ (Nye 2004, 6) Zdroje mäkkej moci sú prevažne nemateriálneho charakteru (kultúra, hodnoty, zahraničná ako aj domáca politika). Mäkká moc sa „môže merať pomocou zmeny v myšliach, nie cez množstvo vynaložených dolárov alebo výrobu brilantných balíkov“ (Nye 2011, 107), čím sa podčiarkuje dôležitosť zmeny v presvedčení objektu vplyvu.

Gallaroti ju zaraďuje do neoliberalistickej a konštruktivistickej teórie. V jeho koncepte je štát racionálnym aktérom, so snahou maximalizovať zisk. „Pre dosiahnutie najlepších individuálnych výsledkov je treba dosahovať žiaduce kolektívne výsledky“ (Gallaroti 2014, 5). Základmi mäkkej moci sú tak kooperatívna stratégia a kolektívny záujem.

Ronfeldt a Arquilla predpovedajú v budúcnosti nárast mäkkej moci vo svete. Zdôrazňujú význam nemateriálnych zdrojoch moci – informáciách a vedomostiach (na rozdiel od mocenskej politiky, ktorá spočíva na tvrdej moci a materiálnych zdrojoch ako jej hlavných zložkách). Do popredia sa dostávajú „nešťatní aktéri, ktorí zdôrazňujú úlohu informačnej mäkkej moci pozostávajúcej z vyjadrovania myšlienok, hodnôt, noriem a etiky prostredníctvom všetkých dostupných prostriedkov“ (Ronfeldt, Arquilla 2009, 355).

Za prejav mäkkej moci pri realizácii zahraničnej politiky môžeme považovať v demokratickej spoločnosti tzv. interkultúrny, resp. medzikultúrny dialóg.

⁸ Pozri http://www9.siov.sk/refernet/public/existuje_eur_vzdel_politika.pdf

⁹ Pozri <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex:52017DC0673>.

5. INTERKULTÚRNY ASPEKT A POLITICKÉ VZDELÁVANIE

Európsky parlament vyhlásil rok 2008 za Európsky rok medzikultúrneho, resp. interkultúrneho dialógu. Cieľom je posilniť úctu ku kultúrnej rozmanitosti a podporiť spolunažívanie rôznych kultúr a náboženstiev v súčasnom globalizovanom svete.

Novodobé dejiny spoločnosti sú spojené s pojmom multikultúrnej spoločnosti. Aspekt globalizácie prenikol do všetkých sfér spoločnosti a priniesol so sebou nové prvky a skutočnosti, na ktoré je nevyhnutné adekvátne aj zareagovať. V rámci komunikácie dochádza k stretom kultúr, ktoré na jednej strane dané kultúry obohacujú o nové prvky, ale na druhej strane prinášajú aj väčšie vymedzenie daných kultúr, poukazovaním na odlišnosti. Ako uvádza Bakošová „výchova k multikulturalite je v súčasnosti nevyhnutnou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu a predpokladom pre úspešnú socializáciu či integráciu individua do pluralitnej európskej spoločnosti. Európa prináša rozličné kultúry, ľudí s odlišnými vzorcami správania sa, s odlišnými potrebami a záujmami“ (2011, 75). Aj preto je potrebné venovať zvýšenú pozornosť štúdiu medzikultúrnej, resp. interkultúrnej komunikácie.

Samotný odbor interkultúrnej komunikácie sa postupne etabloval v 80-tych rokoch 20. storočia. Za jeho kolísku sa považujú Nemecko, Francúzsko a škandinávské krajiny. V Nemecku je veľká pozornosť venovaná interkultúrnym kompetenciám z hľadiska výučby cudzích jazykov a komunikácie s imigrantmi (Volkman, Stierstorfer, Gehring, 2002). Ako uvádza Jaklová (2007), v Nemecku je možnosť študovať interkultúrnú komunikáciu v rôznych modifikáciách na univerzitách v Bayreute, Chemnitzi, Regensburgu, Pasove, Jene, Mníchove, Postupime, Hamburgu, Saarbrückene, Fulde a Halle.

Na našej Fakulte politických vied a medzinárodných vzťahov je poznanie kultúry ako interkultúrnej kompetencie v rámci výučby cudzích jazykov realizované najmä prostredníctvom poznávania politických dejín národa konkrétneho cudzieho jazyka (anglického, nemeckého, ruského, španielskeho, francúzskeho). Študenti v treťom ročníku bakalárskeho štúdia majú možnosť oboznámiť sa s významnými historickými medzníkmi politického vývoja danej krajiny, ktorý významne ovplyvnil kultúru, mentalitu, hodnotové rebríčky daného národa. Nie nadarmo sa hovorí, že ak chceme poznať a najmä pochopiť kultúru istej krajiny, musíme poznať jej históriu.

Výučba cudzích jazykov pomocou cielene zameraného výberu tém tým ponúka viacero možností ako sprostredkovať na príklade poznania kontextu významných dejinných udalostí kritickú analýzu spôsobu života v danej vývinovej etape spoločnosti, poskytnúť súčasne reflexiu medzníkov, ktoré vytvárali a formovali aj kultúrne hodnoty nositeľov daného cudzieho jazyka. Štúdium viacerých cudzích jazykov súčasne, čo je vlastne jedným z nástrojov plurilingvizmu aj v rámci Európskej únie, ponúka súčasne možnosť komparácie nielen dobových spoločensko-politických medzníkov ale aj kulturologických východísk viacerých európskych národov v istom časovom priestore¹⁰. Študenti sa tak môžu súčasne

oboznámiť s významnými politickými medzníkmi v anglofónnej oblasti v rámci výučby odborného anglického jazyka, v nemecky hovoriacich krajinách v rámci výučby odborného nemeckého jazyka, vo frankofónnej oblasti v rámci štúdia odborného francúzskeho jazyka či hispanofónnej oblasti v rámci výučby odborného španielskeho jazyka.

Ako príklad uvedieme výučbu odborného nemeckého jazyka. Poznanie dejinných súvislostí obdobia Weimarskej republiky v Nemecku je nevyhnutné pre pochopenie vývoja Nemecka nasledujúceho obdobia, ktoré vyústilo do jednej z najväčších katastrof ľudstva v novodobých dejinách. Podstatným faktom je súčasne nielen poznanie takýchto udalostí, ale najmä poučenie sa z nich, aby sa už nikdy nevytvorili podmienky na opätovný návrat napr. myšlienok holokaustu. Študenti pracujú s krátkym dobovým textom, ktorý popisuje politicko-spoločenskú situáciu daného obdobia. Na základe jej charakteristiky majú hľadať paralely a prieniky so súčasným stavom v svetovom spoločenstve, na základe vlastného kritického myslenia si stanovujú kritickú analýzu spôsobu dobového života, odhalia príčiny jej vzniku a môžu sa pokúsiť aj o načrtnutie možných riešení stavu v súčasnosti.

Text

Aus den revolutionären Erschütterungen der unmittelbaren Nachkriegszeit ging das Deutsche Reich als parlamentarische Demokratie hervor. Während viele Deutsche mit dem politischen Neubeginn die Hoffnung auf Überwindung von Nationalismus und gesellschaftlichen Normen verbanden, verbitterte und radikalisierte soziale Not Millionen Menschen. Als eine ebenso große Hypothek für die politische Stabilität erwiesen sich die häufigen Wechsel der insgesamt 16 Reichsregierungen innerhalb von 14 Jahren. In ihren schweren Anfangsjahren wurde die Republik von linken und rechten Extremisten bekämpft, die immer wieder gewaltsame Aufstände entfachten. Erst 1924 begann in Deutschland eine Phase relativer Stabilität. Für die Republik war es bis 1929 eine Zeit innenpolitischer Ruhe mit wirtschaftlichem Aufschwung und kultureller Blüte. Die "Goldenen Zwanziger" endeten mit der im Oktober 1929 beginnenden Weltwirtschaftskrise, in der Armut und Verzweiflung schnell um sich griffen. Mit Erfolg entfesselten die Gegner der Weimarer Republik von rechts und links eine beispiellose Agitation gegen den Staat, der keine Mittel gegen die wirtschaftliche und politische Krise fand.

Fragen zum Text

Warum haben die Menschen in den 30-er Jahren den Glauben in die Demokratie verloren und welche Folgen hatte diese Situation in der Weltpolitik? Sehen Sie bestimmte Parallelen mit der Gegenwart?

Budovanie interkultúrnych kompetencií aj na príklade poznania dejín v cudzom jazyku ako jednej z nástrojov politického vzdelávania by preto malo byť jedným z cieľov vzdelávacieho procesu na všetkých stupňoch. Práve model, ktorý je realizovaný na našej fakulte, je príkladom ako spojiť výučbu interkultúrnych kompetencií na príklade poznania dejín v cudzom jazyku ako jednej z nástrojov politického vzdelávania, čím sa daná problematika stáva prierezovou témou. Podobný model by mohol prebiehať na všetkých stupňoch vzdelávania (na základných školách, na stredných školách). Realizovanie učebných cieľov predmetu dejepis na stredných školách ako napr. získavanie vedomia občianskej a sociálnej zodpovednosti, učenie sa rozlišovať dobro a zlo, spravodlivosť a nespravodlivosť, rešpektovanie snahy o mierové riešenie problémov by mohlo byť podporené na hodinách cudzieho

¹⁰ EÚ uplatňuje politiku viacjazyčnosti, ktorá sa spája s Európskou chartou. Táto bola prijatá Európskou radou v Nice v decembri v roku 2000 a dopĺňa Európsky dohovor o ľudských právach. Články 21 a 22 Charty ľudských práv zahŕňajú aj ochranu jazyka. EÚ je ekonomickým a politickým priestorom, ktorý je kultúrne rozmanitý a v ktorom môžu jeho občania zdieľať hodnoty a myšlienky a zároveň mať rešpekt pre svoju špecifickú kultúrnu identitu. EÚ vo svojej jazykovej politike deklaruje rozvoj a podporu jazykového vzdelávania, preto v rokoch 1998–2000 vznikol Odbor jazykovej politiky Rady Európy v Štrasburgu na podporu plurilingvizmu a

multikultúrnosti a v roku 2003 bol Európskou komisiou vydaný Akčný plán na podporu jazykového vzdelávania a jazykovej rozmanitosti.

jazyka (nemecký, anglický, francúzsky) poznávaním dejín konkrétneho národa v danom cudzom jazyku, samozrejme na primeranej úrovni ovládania cudzieho jazyka podľa referenčného rámca B1, B2 (výber primeraného textu, spracovanie otázok na porozumenie textu, slovná zásoba). Tým by dochádzalo súčasne k prepojeniu budovania aj interkultúrnych kompetencií žiakov.

6. ZÁVER

Pre spoločensko-politickú situáciu v súčasnej Európe je typická nedôvera v tradičné hodnoty demokratickej spoločnosti, ktorej následok je hľadanie rôznych alternatív, a to nielen na národných úrovniach. Dôkazom toho sú aj výsledky volieb do Európskeho parlamentu v roku 2019. Európa je vystavená viacerým spoločensko-politickým konfliktom, ktorých zvládnutie si vyžaduje vysokú dávku odbornosti, ale aj tolerance. Vzdelávanie mladých ľudí práve v hodnotách humánosti, demokracie by malo byť preto prioritou pre každú vládnucu garitúru. Pojem politického vzdelávania ukrýva v sebe viacero negatívnych skúseností. Avšak aj na politickej úrovni sa stal v demokracii jedným z nástrojov mäkkej moci ako formy presadzovania práve demokratických myšlienok v spoločnosti. V otázke politického vzdelávania na úrovni Európskej únie sa však nestretávame s jednotným postojom, v súčasnosti nenachádzame konsenzus ani v súvislosti s jednotnou vzdelávacou politikou EÚ. Za jeden z nástrojov politického vzdelávania považujeme aj výučbu cudzieho jazyka. Jazyk je nielen dorozumievací prostriedok, v súčasnom globalizovanej spoločnosti sa stáva priamym sprostredkovateľom kultúrnych hodnôt nositeľov daného jazyka. Podpora výučby viacerých cudzích jazykov je deklarovaná aj v dokumentoch Európskej únie. V rámci nej na príklade poznávania významných politických udalostí, ktoré súčasne formovali kultúrne hodnoty nositeľov daného jazyka, môžeme sprostredkovať kritickú analýzu spôsobu života v danej vývinovej etape spoločnosti. Budovanie interkultúrnych kompetencií aj teda na príklade poznania dejín ako jednej z nástrojov politického

vzdelávania by preto malo byť jedným z cieľov vzdelávacieho procesu na školách.

Zdroje

1. ARENDT, H.: The Human Condition. Chicago: University of Chicago Press, 2013.
2. CRICK, B.: Essays on citizenship. London: Continuum, 2000.
3. CRICK, B.: In Defence of Politics. London: Continuum, 2005.
4. JAKLOVÁ, A.: K základním pojmům interkulturní komunikace. In: Jazyk a komunikace v súvislostiach II. Bratislava: Univerzita Komenského. 295-301, 2007.
5. NYE, J. jr.: Soft Power. USA: PublicAffairs, 2004. ISBN-13 978-1-58648-306-7.
6. NYE, J. jr.: Future of Power. USA: PublicAffairs, 2011. ISBN 978-1-61039-069-9.
7. OAKESHOTT, M.: Rationalism in Politics and Other Essays (new and expanded edition). Indianapolis, IN: Liberty Fund, 1991.
8. RONFELDT, D., ARQUILLA, J.: Noopolitik: A New Paradigm for Public Diplomacy. In SNOW, N, TAYLOR, P. M. (eds.): Routledge handbook of public diplomacy. Londýn: Routledge, 2009. ISBN 0-415-95302-2.
9. VOLKMANN, L. STIERSTOFER, K., GEHRING, W. Interkulturelle Kompetenz. Narr Studienbücher, 2002.
10. http://www3.srk.sk/?menuclick=G-Politicke_dokumenty
11. <http://ostium.sk/language/sk/politicke-vzdelavanie-v-liberalnej-demokracii/>
12. http://www9.siov.sk/refernet/public/existuje_eur_vzdel_politik_a.pdf
13. http://www.euroinfo.gov.sk/index/open_file.php?file=ZmluvyEU/AmsterdamskaZmluva.pdf&lang=sk2
14. www.minedu.sk
15. <http://www.siov.sk/refernet/51lisabproces.htm3>